

Nieuwsbrief Beleidsontwikkeling Hoogbegaafdheid.

Nummer 6, april 2012

Het is alweer 2 maanden geleden dat de eerste leerbijeenkomst voor aandachtsfunctionarissen werd georganiseerd. Een bijeenkomst waarbij gerekend werd op 19 personen, omdat zij zich hadden opgegeven, maar waar uiteindelijk meer dan 30 personen aanwezig waren. Het was een bijeenkomst waarin geanimeerd werd gesproken over de ingezette beleidsontwikkelingen.

De tweede bijeenkomst was begin april, met als hoofdonderwerp het omgaan met onderpresteren. Ook deze bijeenkomst werd druk bezocht. Een kort, maar waardevol onderdeel vormde de informatie die collega's gaven over hun ervaringen bij het opstarten van het beleid rond hoogbegaafdheid. Monique Hamers deed dit als leerkracht van de bovenschoolse plusklas in Swalmen, Helma Gommans vertelde over de start van de binnen schoolse plusgroep ochtend van basisschool Neel en Nanneke Toorop (Vincent van Gogh) sprak over het werken vanuit het enthousiasmeren van leerkrachten vanuit de positieve praktijk ervaringen. Dames, bedankt voor deze bijdrage.

Bijeenkomst 1: Een gezamenlijke start: Samen kijken naar het proces van beleidsontwikkeling

Door de eigen ervaringen van scholen met begaafde kinderen en doordat er steeds meer aandacht komt voor specifieke onderwijsbehoeften m.b.t. het onderwijs aan deze groep kinderen is er een bewustwordingsproces op gang gekomen binnen de scholen, dat kinderen aan de 'bovenkant' net zo goed extra ondersteuning nodig kunnen hebben.

Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid, dat er bij scholen een proces op gang is gekomen om de begeleiding van (hoog)begaafde kinderen minder ad hoc uit te voeren en meer beleidsmatig te gaan vast leggen.

Bij het uitstippelen van het inhoudelijk beleid is op bepaalde momenten, de betrokkenheid van het hele team vereist. Het is echter aan te bevelen, vanwege de tijdsinvestering, het maken van het gehele beleidsplan te laten uitvoeren door een werkgroep / projectteam (hoog) begaafdheid.

Het beleidsplan dient alle stappen te beschrijven in het kader van begeleiden van hoogbegaafde kinderen binnen de school. Daarbij wordt vanuit de visie van de school, per stap beschreven wie verantwoordelijk is voor welke taken en welke instrumenten / materialen of benaderingswijzen daarbij ter beschikking staan. Alles bij elkaar een uitdagend geheel, dat geleidelijk kan ontstaan en aansluit bij het huidige zorgsysteem en goede praktijkervaringen binnen de school. Het beleidsplan heeft de status van 'groeidocument' waarin de volgende hoofdstukken een plaats dienen te krijgen;

1. *Algemeen*; visie, draagvlak ontwikkelen, deskundigheid teamleden, aandachtsfunctionaris.
2. *Signalering en vaststellen van onderwijsbehoeften*; beschikbaarheid leerling informatie uit verschillende bronnen, behoefte aan aanvullende gegevens, vaststellen van de onderwijsbehoeften, inzet DHH, opzetten doorgaande lijn.
3. *Aanpassingen in het onderwijsaanbod*; inzet ICT, opzetten interne Plusgroep, versnellen, verrijken, compacten, inventariseren benodigde middelen en materialen.
4. *Evaluatie*; evalueren van de resultaten op leerling, groep en schoolniveau, conclusies trekken en gewenste aanpassingen doorvoeren. (zie boek; Slim beleid. van Eleonor van Gerven ISBN 978 90 232 44431) Rob van de Broek, BCO

Het uitwisselen van ervaringen over het signaleren en verrijken van kleuters.

Verslag over het 2^e deel bijeenkomst hb aandachts functionarissen door Helga (30-01-2012).

De meeste vragen die onder deelnemers leven hebben betrekking op het werken met kleuters. Helga geeft aan niet zoveel ervaring te hebben in het werken met kleuters. De kleuters maken immers geen onderdeel uit van de plusklassen Stroming. Ze heeft een aantal kopieën die ze uitdeelt en vraagt naar de ervaringen op de

diverse scholen. In de kopieën wordt informatie gegeven over het signaleren van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong en de mogelijkheden die er zijn om deze kinderen binnen de groep te verrijken. Tijdens het gesprek blijkt ook dat veel mensen in de kleutergroep de traditionele materialen gebruiken en proberen op een creatieve manier de leerlingen op hun eigen niveau hiermee te laten werken. Een school gebruikt de materialen van de maangroep van Veilig leren lezen groep 3. Immers, kinderen die al lezen gebruiken in groep 3 de zomaterialen. Ook worden er hoeken ingericht in kleuterklassen die per periode wisselen met hierin uitdagende materialen. Hier zit weinig lijn in en is zeer leerkracht afhankelijk. Samen bekijken we de materialen en delen we ervaringen.

Een tweede gespreksonderwerp is het signaleren van kleuters. Je kunt de keuze maken om het digitaal protocol (signalering) standaard voor elk kind in te vullen maar in de praktijk gebeurt dit niet. Ook hier is de signalering leerkracht afhankelijk. Bij de kopieën van Helga zit een signaleringslijst en er wordt literatuur aanbevolen die voor collega's in de kleutergroepen zeer handzaam is.

Deze manier van ervaringen delen wordt door de deelnemers als zeer positief ervaren en de vraag voor de volgende bijeenkomst is: hoe signaleren we in een vroeg stadium onderpresteerders.

Geschreven door Conny Knoben, aandachtsdunctionaris hoogbegaafdheid bs. Lieve

Tijdens deze uitwisseling werden de volgende boeken getipt:

Compact & Rijk ISBN : 9789074233859 Bronnenboek voor verrijkingsactiviteiten met kleuters

Hoogbloeiers laat ze bloeien! ISBN: 978-90-79336-01-2

Brochure van OMJS over kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong

Piep, verrijkingsmateriaal voor jonge lezers, met ook een pakket over sociaal emotionele zaken, uitgegeven bij kleurig geregeld.

Klein maar fijn, thema mappen voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. (Abimo)

http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/materiaal/kleuters.html#slimeriken

<http://hoogbegaafdheid.slo.nl>

Het uitwisselen van ervaringen over groepsorganisatie voor (hoog) begaafde kinderen.

Binnen basisscholen wordt steeds meer gewerkt met groepsplannen. Het groepsplan omvat een beschrijving van het onderwijsaanbod aan alle leerlingen in de groep voor een bepaalde periode. Een groepsplan is doelgericht, met hoge verwachtingen ten aanzien van alle leerlingen, om te komen tot betere resultaten.

Instructie en taakgerichte leertijd vormen het hart van het groepsplan. Ook het 'groepsplan plus' (voor hoogbegaafde leerlingen) zorgt ervoor dat de leerkracht voor hen gedifferentieerde instructie, verwerking en zelfstandig leren kan bieden.

Wil de leerkracht de (hoog)begaafde kinderen aanspreken op hun niveau, dan is het maken van een 'groepsplan plus' niet voldoende, maar ook de didactiek moet worden aangepast en afgestemd op het gehanteerde instructiemodel. Het IGDI model (Interactieve, Gedifferentieerde Directe Instructie) kan voor de begeleiding van verschillende niveau's binnen de groep goed gebruikt worden.

Kort samengevat worden in het IGDI model de volgende fasen onderscheiden:

1. gezamenlijke start met de hele groep.
2. werkuitleg voor de instructiegevoelige kinderen.
3. interactieve groepsinstructie voor alle leerlingen.
4. begeleid inoefenen.
5. verlengde instructie voor instructie afhankelijke kinderen.
6. zelfstandige verwerking (hele groep), waarbij telkens een groep 'afvalt'.
7. feedbackronde van de leerkracht voor de hele groep.
8. gezamenlijke afsluiting.

(zie boek. Knappe koppen in de klas. Geraldine Brouwer. ISBN 978 90 6508 642 6)

Door Rob van de Broek, BCO

Samen denken over compacten en verrijken.

Bij het compacten van de leerstof is het van belang om rekening te houden met de werkwijze van de leerkracht, de methodes en de leerling. Slo biedt route boekjes aan waarin de meest gebruikelijke taal en rekenmethodes gecompect zijn. Het DHH biedt geen uitgewerkt programma, maar wel richtlijnen. Hierbij wordt verschil gemaakt tussen de eerste en de tweede leerlijn. Ook bij gebruik van het route boekje van slo is het van belang in de gaten te houden of alle stof beheerst is. Een derde methode om te compacten is compacten naar behoefte. De kinderen maken een toets voordat het hoofdstuk wordt behandeld. Zo kan de leerkracht zien welke stof door de leerling al beheerst is. Bij rekenen is het van belang om te controleren of de taakaanpak wel effectief is. Dit kan ondervangen worden door de uitwerking van de sommen in te laten leveren.

Bij het compacten hoort ook het verrijken. Het is heel verleidelijk om direct een aantal leuk uitziende materialen te bestellen. Bij de keuze van het verrijkingsmateriaal moet eerst het doel van de verrijking vastgesteld worden. Wat wil je de leerling aanbieden. Vervolgens moet naar de mogelijkheden van de coaching gekeken worden. Hoe zelfstandig kan en moet de leerling werken. Kinderen die verrijkingsopdrachten maken hebben instructie nodig en vooral ook feedback (of nog liever feed forward) Al deze aspecten tellen mee bij de keuze van het materiaal.

De uitwisseling werd afgesloten met het uitwisselen van een aantal websites en bronnen voor goed verrijkingsmateriaal.

Door Hannie Dierx

Websites over compacten en verrijken:

<http://www.slo.nl/primair/publicaties/compacten>

<http://hoogbegaafdheid.slo.nl/onderwijs/aanpassingen/verrijken/>

http://www.alledagenpauze.nl/pdf/6_tips_verrijken.pdf

http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/materiaal_intro.html

<http://www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com/> (Dit zijn de materialen van Minka Dumont, zeer betaalbaar en veel gebruikt in de plusklas Stroming)

<http://www.slo.nl/voortgezet/onderbouw/themas/talent/hoogbegaafdheid/voorbeeldmat/>

Onderpresteren, herkennen, voorkomen en 'genezen'

De tweede bijeenkomst voor aandachtfunctionarissen stond voor een groot deel in het teken van het begrip onderpresteren.

Vanuit de werkdefinitie: "Onderpresteren betekent dat je een langere tijd een prestatie levert die beneden het niveau van je kunnen ligt", werd de theorie rond dit onderwerp besproken.. Onderpresteren komt niet alleen voor bij hoogbegaafde kinderen. Bij gemiddelde leerlingen in het basisonderwijs is er bij 10 tot 18 % van de kinderen sprake van onderpresteren. Bij hoogbegaafde kinderen ligt dit percentage op 30 %. Onderpresterende kinderen hebben een probleem, om de aangeboren aanleg te ontwikkelen tot talenten. De persoonlijkheid van het kind en de omgeving zijn hierop van invloed.

Het onderpresteren van hoogbegaafde kinderen gaat vaak samen met een **niet passend leerstofpakket**. Het is dus belangrijk om het didactisch niveau vast te stellen. Als een kind hardnekkig is, in het onderpresteren, kan het doortoetsen een probleem zijn.

Bij het doortoetsen wordt van een leerling verwacht dat hij laat zien wat hij kan. Angst om te falen, bij de groep willen horen, niet willen opvallen zijn redenen om bij het doortoetsen niet te laten zien wat je kunt. In dit geval is de observatie van de leerkracht erg belangrijk. Een lijst met kenmerken van de onderpresteerders is te vinden op de website van slo. (zie materialenlijst.)

Denken in oplossingen.

In het DHH worden veel tips gegeven over het werken met onderpresteerders. Een eenduidige oplossing is moeilijk te geven. De leerkracht zal aan de slag moeten met het kind. Hierbij is de steun van de ouders onontbeerlijk. Een combinatie van een oplossingsgericht gesprek, waarbij het kind de eigenaar van zijn oplossing is (zoals in het socratisch gesprek) de rationeel emotieve therapie (ook wel bekend als het g-denken) en extra instructie op de taakaanpak en het leren leren blijkt op de lange duur vaak succesvol. Veelvuldig preken, het werken met beloningen of straffen werkt vaak maar voor even. Het werkprogramma van Jan Kuipers, "De Kracht in jezelf", kan hierbij veel ondersteuning bieden.

Voorkomen is nog altijd beter dan genezen. Een passend verrijkt programma, waar de leerling tijdig procesgerichte feedback op krijgt, kan voorkomen dat een leerling in het onderpresteren terecht komt.

Hannie Dierx

Literatuur over het onderwerp onderpresteren.

Materialen over het G- denken:

Jan Kuipers	De kracht in jezelf	Educorce
Judith Koppejan en Marja Kwast	Emotiemanagement voor Kids	Bazalt
Jan Vandormael en Jolanda Coolen	De rede van kinderen	Garant
Jan Vandormael en Jolanda Coolen	Op denkreis	Garant

Literatuur over onderpresteren

Carol S. Dweck	Mindset, de weg naar een succesvol leven	SWP
Tessa Kieboom	Jij kan beter.	Witsand uitgevers
Saskia Bruyn	Onderpresteren op de basisschool	van Gorcum

Websites met informatie over onderpresteren:

- <http://hoogbegaafdheid.slo.nl/begeleiding/onderpresteerders>
- http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/onderpresteren/artikellsword.html.asp
- http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/onderpresteren/onderpresteren_wat.html

Vooruitblikken op volgend jaar:

De tweede bijeenkomst voor aandachtfunctionarissen werd afgesloten met een vooruitblik naar volgend jaar.

- Twee bijeenkomsten voor de aandachtfunctionarissen, op maandagmiddag.
- Eén bijeenkomst organiseren van aandachtfunctionarissen met directies en ib-ers om het beleid en de inhoud van de functie aandachtfunctionaris in te bedden in de schoolorganisatie.
- Mogelijke onderwerpen: Inhouden voor de bijeenkomsten: Het DHH, plan van aanpak voor lezen, taal, uitwisseling van materialen, taak aandachtfunctionaris, meer info over beleid en protocollen.

De data voor de bijeenkomsten zullen nog voor het einde van het schooljaar gepland worden